

HET COUVEN- MUSEUM

Locatie op de Route Charlemagne

ROUTECHARLEMAGNEAACHEN

Inhoud

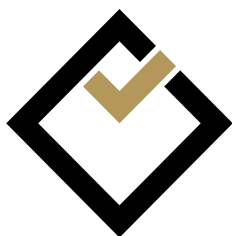
Route Charlemagne	3
Na de stadsbrand	4
De Familie Couven	4
Couvenmuseum in Haus Monheim	6
Rondgang	7
Adler apotheek	7
Gagini kamer	8
Hofkamer	9
Binnenhof	10
Keuken	11
Tegelvertrekken	12
Directoire kamer	13
Kleine salon	14
Feestzaal	15
"Chinees kast"	16
Groene salon	17
Rarekieken vertrek	18
Empire kamer	19
Landschapskamer	20
Biedermeier kamer	21
Service	22
Informatie	23
Colofon	23

Route Charlemagne

De Route Charlemagne Aken verbindt belangrijke punten in de stad met elkaar en baant zich een weg door de geschiedenis – zij verwijst via het verleden naar de toekomst. In het middelpunt van de Route Charlemagne staat de voormalige palts van Karel de Grote, bestaande uit Katschhof, stadhuis en Dom, als zichtbaar herkenningsteken van een stad die ooit de kern van een rijk met Europese dimensies was.

Aken is een historische stad, een stad van wetenschap en een Europese stad, haar verleden laat zich lezen als een geschiedenis van Europa. Dit thema en de overige hoofdthema's zoals religie, macht, economie en media worden nader toegelicht op verschillende locaties waaronder de Dom en het stadhuis, het Internationale Krantenmuseum, het Grashaus, het Haus Löwenstein, het Couvenmuseum, de as van de wetenschap, het SuperC van de RWTH en de Elisenbrunnen.

Het centrale informatiepunt van de Route Charlemagne is het Centre Charlemagne, het nieuwe stadsmuseum van Aken op het Katschhof, tussen stadhuis en Dom. Hier vindt u alle informatie rondom de bezienswaardigheden van de Route Charlemagne.

**ROUTE
CHARLEMAGNE
AACHEN**

Na de stadsbrand

Op 2 Mei 1656 legde een vuur de respectabele keizerstad Aken compleet in de as. De brand ontstond in een bakkerij en in slechts 24 uur hadden de vlammen rond 90 % van de eeuwenoude gebouwen verwoest. Enkel een paar stenen gebouwen waaronder de Dom, het stadhuis en het "Große Haus" (tegenwoordig het Krantenmuseum) doorstonden de vuurzee.

Na de catastrofe moest de stad worden herbouwd. Het kuur- en badwezen bleek een fundamentele hoeksteen bij de wederopbouw te zijn. "*Wat het vuur verwoeste, zal het water herbouwen*", zo schreef de badarts Franziskus Blondel. Binnen enkele decennia ontstond het nieuwe, barokke Aken.

De Familie Couven

Gedurende de wederopbouw van Aken als barok kuuroord in de 18e eeuw stonden met name Johann Joseph Couven (1701-1763) en zijn zoon Jakob Couven (1735-1812) bekend voor hun groot vakmanschap, in Aken en ver daarbuiten. Johann Joseph Couven was van 1739 tot aan zijn dood werkzaam als architect, ingenieur en stadssecretaris. Couvens eerste grote sacrale gebouw, de tussen 1730 en 1754 ontstane abdijkerk St. Johann Baptist in Burtscheid, geldt als een van de meest beduidende barokkerken tussen Maas en Rijn.

Het enige nog resterende bouwwerk van zijn zoon Jakob Couven is het "Haus Monheim", tegenwoordig een museum dat is gewijd aan het werk van deze twee architecten.

Couvenmuseum in Haus Monheim

Haus Monheim ligt in het historische centrum in de nabijheid van de Dom, het stadhuis en het oude bad en kuurcentrum aan de Büchel. Na de stadsbrand kocht de apotheker Adam Coebergh in 1662 het grondstuk aan en liet er een apotheek op bouwen. De ondersteuning van de stad, die voor de nieuwbouw 8.000 bakstenen beschikbaar stelde, reflecteert de betekenis die de apotheek voor het opbloeiende kuur- en badwezen had.

In 1786 stelde Andreas Monheim, die het huis in 1783 had aangekocht, de architect Jakob Couven aan om het huis te vernieuwen. Couven gaf het zijn hedendaagse, vertrouwde aanzicht.

Andreas Monheim liet Haus Monheim na aan zijn enige zoon Johan Peter Josef Monheim, die opklom tot een van de meest invloedrijke Akense persoonlijkheden van de 19e eeuw. Hij beïnvloedde de geschiedenis van zijn geboortestad afdoende en probeerde de opkomende sociale problemen, die door de industrialisering waren ontstaan, door het oprichten van ziekenhuizen en pleeghuizen te verzachten. Uit dank werd hij tot ereburger van de stad benoemd.

In het jaar 1958 richtte de voormalig directeur van de stedelijke musea Felix Kuetsgens het Couvenmuseum in. Een museum met een identieke naam gaf het voordien al, namelijk in het "Haus Fey" op de Seilgraben, dat echter in 1943 tijdens een bombardement werd verwoest. In 1967 volgde een aanbouw in opdracht van het echtpaar Peter en Irene Ludwig, meisjesnaam Monheim. Zij voorzagen het voormalige naburige huis "Zum Lindenbaum" met meer dan 6000 kostbare tegels en doneerden het in 1982 aan het museum.

Tegenwoordig getuigt Akens gezelligste woning van de wooncultuur uit de 18e en 19e eeuw. Wisseltonstellingen in het kader van kunst en cultuurschiedenis maken het plaatje compleet.

Adler apotheek

In 1857 produceerde een Italiaanse chocolatier in opdracht van de zoon van de apotheker het eerste chocolade tablet in Duitsland. Toentertijd verliep de distributie van cacao en chocolade nog hoofdzakelijk via de apotheek. Chocolade werd namelijk gehandeld als versterkend middel en geneesmiddel tegen spijsverteringsproblemen en depressies. Ook in de apotheek van Haus Monheim verkocht men chocoladepastilles alsook zalfjes en zepillen van cacaoboter.

De imposante klok, een zogehete precisie slingeruurwerk, is een verwijzing naar de Franse tijd in Aken. Het toont de tijd in al zijn eenheden; seconde, minuut, uur, dag, week en maand. In de Franse tijd werden gemeenschappelijke standaardmaten en gewichten ingevoerd (meter, kilogram etc). Hierdoor was het mogelijk om wetenschappelijke resultaten te vergelijken en de handel te vereenvoudigen.

Op de schilderijen zijn de belangrijkste bewoners van het huis afgebeeld: Johann Peter Josef Monheim en zijn echtgenote Lucia Dorothea. Op het plafond verschijnen Apollo en Luna, god van de zon en godin van de maan, en Asklepios, de god van de geneeskunde die op de juiste dosering van de medicatie acht. Deze plafondschildering werd gemaakt door de Akense schilder Johann Chrysanth Bollenrath, die ook enkele vertrekken in het stadshuis decoreerde.

Gagini kamer

Deze kamer is vernoemd naar Pietro Nicolo Gagini. De uit 1778 daterende open haard, een typisch voorbeeld van Louis Seize stijl, is van hem afkomstig. Deze stijlperiode tussen 1760 en 1790 markeert de overgang van de late barok oftewel rococo naar het begin van het classicisme. Na de Louis Seize stijlperiode volgde het directoire (bloeitijd 1795-1799) en de empirestijl (bloeitijd 1804-1820).

Hofkamer

Aan het begin van de 18e eeuw voltrok zich een diepe culturele verandering binnen Europa. De nieuwe genotsmiddelen zoals koffie, thee, chocolade, tabak en exotische specerijen brachten een verfijning van de tafelmanieren en de binneninrichting van de burgerlijke woonhuizen met zich mee. Luxe vitrinekasten zoals ze vooral in de regio Aken-Luik in de 18e eeuw werden vervaardigd, presenteerden de trots van de burgerlijke stand: het porselein. Het "witte goud" was het summum van hoofse luxe omdat het tot aan het begin van de 18e eeuw uitsluitend uit Oost Azië (China, Japan) werd geïmporteerd.

De Akense rococo porseleinkast (rond 1750), een haard uit het huis Mennicken (Eupen) en het portret van een dame uit de Vaalse textielabrikantenfamilie Clermont bepalen de sfeer van dit vertrek. De familie Clermont kwam oorspronkelijk uit Aken en behoorde tot de protestanten die in tijd van confessionele onrust tussen 1600 en 1614 de rijksstad verlieten om zich in de nabije omgeving te vestigen. Als gevolg van deze religieuze geschillen verloor Aken een groot deel van zijn handelscapaciteit. De omliggende regio profiteerde hiervan.

Verder is in dit vertrek het portret van een architect te zien, waarvan lange tijd gedacht werd dat het Johann Jakob Couven was. Nieuwe inzichten doen vermoeden dat het waarschijnlijk gaat om een beroepscollega uit diezelfde tijd, die trots zijn werktuig toont.

Binnenhof

Haus Monheim was via de kleine hof met fontein en blauwstenen vloer met het achterhuis verbonden. Hierin werd mogelijkwerwijze na 1830 de van J.P.J Monheim nieuw opgerichte drogerij groothandel gehuisvest. Ook het voormalige "Haus zur Waage", waarin tegenwoordig de historische keuken van het Couvenmuseum is ondergebracht, had toegang tot de hof en de fontein.

Keuken

Slechts enkele vertrekken in Haus Monheim werden gedurende de winter verwarmd. Hiertoe behoorden de balzaal en de keuken. Kookgerei, vuurhaken en een kookapparaat uit de ijzersmelterij Quint bij Trier (rond 1860) zijn nog bewaard gebleven.

De gietijzeren koffiebrander, de prachtige koffiemolen en het servies benadrukken dat de hoofse, kostbare dranken koffie, thee en chocolade in de 18e eeuw ook deel uitmaakten van de burgerlijke levenswijze. De navolging van dergelijke hoofse gebruiken in het burgerlijke milieu is in het Couvenmuseum iedere keer opnieuw te bespeuren.

Tegelvertrekken

Beide vertrekken, die voordien deel van "Haus Lindenbaum" waren, werden in de jaren 60 voorzien van tegels uit verzameling Ludwig.

In het bovenste vertrek zijn Rotterdamse tegeltableaus uit de 18e eeuw te zien, met een seizoenencyclus en dorpsfeesten. Het onderste vertrekt charmeert door zijn bontheid. In groepen van vier zijn verschillende motieven zoals kinderspellen, landschappen, soldaten, herten, schepen, zeemonsters, koeien, huizen en ornamentele dessins te herkennen.

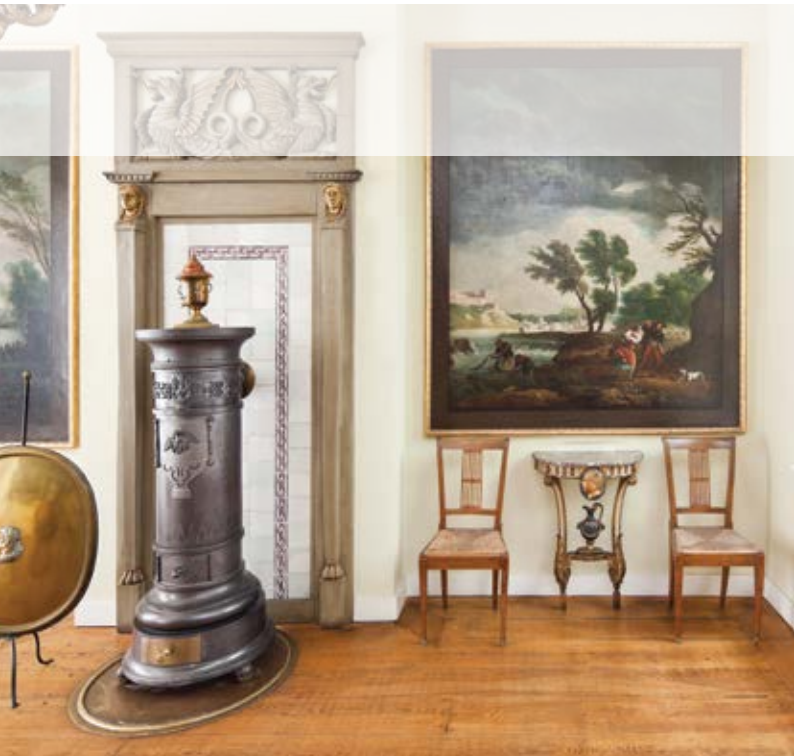
De tegels getuigen qua kleur en vormgeving van de Nederlandse Gouden Eeuw, met kunstenaars als Rembrandt en Rubens. Door de overzeese handel behoorden de Lage Landen, met de steden Amsterdam en Antwerpen, tot de rijkste gebieden van de toenmalige wereld.

Directoire kamer

Beschilde wandbespanningen uit het einde van de 18e eeuw sieren dit vertrek. Ze tonen geïdealiseerde landschappen en Bijbelse scènes waaronder de vlucht naar Egypte. De ontwerpen zijn afkomstig uit Frankrijk.

De stijl van meubels gedurende directoire refereert aan de maatschappelijke omwentelingen na de Franse revolutie. Klassieke siermotieven zoals het Romeinse muntportret op het consoletafeltje en het vuurscherm zijn typisch voor de stijl van de jonge republiek. In de omlijsting van de haardnis weerklinkt de Egyptomania van deze tijd, teweeggebracht door Napoleons expeditie naar Egypte. De commode met inlegwerk uit het einde van de 18e eeuw is direct afkomstig uit Frankrijk.

Kleine salon

De zogehete "Kölner Decke" (Keuls plafond) met de zichtbare moer- en kinderbalken behoort nog tot het Coebergsche tijdperk. Na 1700 gaf men de voorkeur aan gladde plafonds als dragers van schilderijen en stucwerk. Het typische combinatie meubel - de Akense rococo commode met slingeruurwerk uit ca. 1760 – was beduidend voor de meubelkunst van de 18e eeuw.

Feestzaal

Via de met supersporten bekroonde vleugeldeuren belandt men in de feestzaal van het huis. Deze zaal reflecteert het burgerlijke zelfbeeld uit het einde van de 18e eeuw. Hier ontving de heer des huizes zijn gasten om overeenkomsten af te sluiten en afspraken te maken. Passend kijkt dit vertrek uit op het stadhuis, de zetel van de politieke macht.

Tot Johann Peter Josef Monheims kennissenkring behoorden persoonlijkheden zoals de politicus en ondernemer David Hansemann en de ondernemersfamilie Pastor. Het is hen allen te verdanken dat de stad al vrij vroeg aan het spoorwegennet werd aangesloten.

De prachtige classicistische zilvertaafel voor het middelste venster werd J.P.J Monheim in 1841 overhandigd, een huldeblijk als erkenning van zijn verdiensten.

“Chinees kast”

Dit vertrekt toont de China trend, die in de loop van de 18e eeuw via de vorstelijke hoven ook de burgerlijke kringen bereikte. In China werd porselein geproduceerd, speciaal aangepast aan de Europese smaak, dat in ruil voor Raerens steengoed werd verhandeld.

Groene salon

De Couvense marmoren open haard is, net als het in dezelfde tijd ontstane Wespienhaus, afkomstig uit het Kertenschen paviljoen dat tegenwoordig op de Lousberg staat.

Johann Joseph Couven verwierf talrijke opdrachten voor de bouw van openbare en privé gebouwen. Naast de buitenkant kon ook de binneninrichting door hem worden ontworpen. Het huis van de textielabrikant en burgemeester Johann von Wespien, dat tijdens de oorlog werd verwoest, is daar een voorbeeld van.

Rarekieken vertrek

Voor de ramen, naast elkaar staan de zogehete rarekieken of kijkkasten, een populaire attractie uit de 18e eeuw. Het Couvenmuseum biedt plaats aan een van de grootse, resterende verzamelingen van Duitsland. In de stijl van toneeldecors zijn theater-scènes en Bijbelse motieven afgebeeld.

Empire kamer

De mahonie meubels uit het begin van de 19e eeuw, typisch voor de empire stijl, drukken hun stempel op dit vertrek. Via portretten ontmoeten wij meer protagonisten uit de Akense industriegeschiedenis. Op een classicistisch dubbelportret van de Akense schilder Johan Baptist Bastiné is het echtpaar Pastor afgebeeld. De textiel- en naaldenfabrikant Philipp Heinrich Pastor beschikte reeds in 1813 over een stoommachine. Hij had zijn dochters uitgehuwelijkt aan zonen van de Luikse industrieel James Cockerill en deze uitvinding als bruidsschat verworven. De familie van districtscommissaris Friedrich Freiherr von Coels von der Brügghe wordt in een familieportret uit 1824 afgebeeld. Zij hadden als kooplieden hun rijkdom verworven en lieten onder meer de burch "Frankenberg" herinrichten.

Op een tweede dubbelportret eveneens van de hand van Bastiné, zijn de koopman en kunsthandelaar Johann Heinrich Beissel en zijn echtgenote Therese Beissel-Chorus met hun 13 jarige zoon Jakob afgebeeld. Het landschap in de achtergrond biedt vrij uitzicht op de Lousberg en zijn obelisk

In de tafelvitrine zijn waaiers, modieuze accessoires en een kaartspel uit de Franse tijd te zien - de harten representeren de Fransen.

Landschapskamer

De geschilderde rivier- en berglandschappen maken het mogelijk te reizen zonder de kamer te verlaten. Het zijn echter geen reële landschappen, maar geïdealiseerde voorstellingen.

De Weense tafelpiano uit de vroege 19e eeuw is deel van de kamermuziek, die hoorde bij de goede gewoontes van de burgerlijke familie.

Biedermeier kamer

Hier eindigt de rondgang door het huis. Dit vertrek representeert de stijl in de tijd tussen het Congres van Wenen in 1815 en de Maartrevolutie van 1848. Sinds de Napoleontische oorlogen ontbraken de financiële middelen en grondstoffen voor de luxueuze stijlen. Er ontwikkelde zich een eenvoudigere en doelmatigere inrichtingsstijl. Inheemse houtsoorten zoals kersenboom en es werden op een bescheiden, maar degelijke manier verwerkt.

De naam Biedermeier is afkomstig uit een humoristisch-satirisch tijdschrift, dat met "Biedermann und Bummelmeier" het lome burgerlijke leven bespote. De terugkeer in de privé-sfeer komt ook naar voren in de accentuering van huiselijk handwerk; de naaitafel en de borduurwerken kussens versierd met parels op de sofa.

Service

Openingstijden:

Dinsdag – Zondag
10.00 - 18.00 uur

Bij speciale evenementen kan het gehele gebouw gesloten zijn.

Gelieve dit aan de kassa van het museum na te vragen (+49 (0)241 432 4421) of onder www.couven-museum.de

Entree:

Bezoeker: 5,- euro /
gereduceerd 3,- euro
Groepen: 3,- euro per persoon
(vanaf 8)

Rondleidingen:

Tijdstip: Zaterdag 15.00 uur
Tijdstip: Zondag 11.15 uur
Taal: Duits
Trefpunt: apotheek
Duur: ca. 1 uur
Kosten: in entree inbegrepen

Rondleidingen op aanvraag:

Tijdstip: op afspraak
Taal: D, GB, F
Trefpunt: ingang
Duur: ca. 1 uur
Deelnemer: groepen, max. 15 personen

Info:

Fon: +49 (0) 241 432-4998
Fax: +49 (0) 241 432-4989
martina.tolnai@mail.aachen.de

Informatie

Couven-Museum

Hühnermarkt 17, 52062 Aachen
Telefon +49 (0)241 / 432-4421 of
+49 (0)241 / 47980-20 (rondleidingen)
info@couven-museum.de
www.couven-museum.de

Colofon

Uitgever:

Stadt Aachen, Der Oberbürgermeister
Fachbereich Presse und Marketing
Elisabethstraße 8, 52058 Aachen
Telefoon: + 49 (0)241 / 432-1309
presse@mail.aachen.de
www.aachen.de

Tekst:

Michael Prömpeler

Foto's:

Peter Hinschläger, Anne Gold (blz. 10)

Grafische vormgeving:

Maurer United Architects, 2010

GEDRUKT OP 100% RECYCLINGPAPIER

stadt aachen

Bijdrage 1,- Euro